

neprijatelja gube se, u njih borci motaju duvan. Zato »...moramo organizovati i što prije pristupiti prikupljanju onoga što je još ostalo i što će generacijama na očigledan način kazivati kakva je bila ova naša borba«. Ovo jasno govori kakav je značaj Đedo pridavao istoriji, kakav značaj je pridavao NOB-u i ljudima koji su u njoj učestvovali i davali svoje živote.

»Zabilješke iz ratnih dana« dr Vojislava Kecmanovića-Đede postale su pristupačne širokom krugu čitalaca i ušle su u fond naše kulture. One predstavljaju jedno svjedočanstvo više o veličini našeg NOB-a, dragocjeno naročito zato, kako reče i Slavko Mićanović, što potječe od ličnosti izuzetnih osobina, strasnog borca za ljepši život ljudski u slobodi i dostojanstvu. One istoričarima mogu poslužiti, ne samo da u njima nađu konkretan podatak o određenom događaju ili ličnosti, nego i da shvate duh vremena, da osjete veličinu boraca i cijelog naroda koji se uhvatio u koštac sa nadmoćnijim neprijateljem koga je i pobijedio zato što se borio za slobodu i pravdu.

Dr Drago Borovčanin

SKOJ 1919—1948. Hronološki pregled u tri knjige. *Dr Slavoljub Cvetković*, SKOJ 1919—1929; *Dr Miroljub Vasić*, SKOJ 1929—1941; *Dr Petar Kačavenda*, SKOJ 1941—1948. Beograd, »Mladost«, 1979. (Biblioteka »Monografije«)

Izražena potreba da se prouči i prikaže istorijat Saveza komunističke omladine Jugoslavije, realizovana je povodom jubileja ove organizacije, obilježenog istovremeno kada i jubilej Saveza komunista Jugoslavije i revolucionarnih sindikata. Izdavačko preduzeće »Mladost« iz Beograda objavilo je 1979. godine hronološki pregled SKOJ-a od njegovog osnivanja do konačnog integrisanja sa Narodnom omladinom. U okviru ovoga izdanja objavljene su tri monografije, tri organske faze ove revolucionarne omladinske organizacije od 1919—1948. godine, a svaku cjelinu obradio je drugi autor.

Dr Slavoljub Cvetković, u prvom dijelu: »SKOJ 1919—1929« prezentirao je period nastajanja i razvitka Saveza komunističke omladine Jugoslavije, do uvođenja monarho-diktature. U toj prvoj deceniji, pod rukovodstvom Komunističke partije Jugoslavije, SKOJ prolazi kroz faze: organizovanja, borbe za svoju komunističku afirmaciju, potrebu za konsolidacijom poslije donošenja Obznane i Zakona o zaštiti države. Od 1921—1924. godine SKOJ se suprotstavljao frakcijskim borbama u KPJ, a te ga borbe često dovode u poziciju organizatora opšteg partijskog rada u nekim područjima. Poslije 1924. godine, kada je zabranjen rad Savezu radničke omladine, SKOJ svoju aktivnost ne može više da vrši ni preko sportskih društava, pa prelazi u potpunu ilegalnost. Teškoće rada u ilegalnosti pojačane su zbog frakcijskih borbi u KPJ, što rukovodstvo SKOJ-a često kritikuje. Prividno se činilo, u ovom pe-

riodu da su stavovi Centralnog rukovodstva SKOJ-a i novog partijskog rukovodstva usaglašeni, naročito poslije III zemaljske konferencije KPJ.

III kongres KPJ zacrtao je nove smjernice za rad SKOJ-a, a rezultat je bio razrađeni akcioni program i Statut (izrađen po uzoru na Statut Komunističke internacionale i Statut Saveza komunističke omladine Njemačke), usvojeni na III kongresu SKOJ-a 1926. godine u Guštanju (Slovenija). U to vrijeme SKOJ broji oko 1500 članova i djeluje preko marksističkih kružoka na univerzitetima i među srednjoškolskom omladinom, a putem sindikalnog organizovanja radničke omladine provodi njeno »vaspitanje u klasnom duhu«. Tada, kao i kroz cijeli period istorije SKOJ-a, borba za progresivno opredjeljenje omladine vodi se i putem pisane-štampane riječi.

Drugi dio: S K O J 1929—1941. godine obradio je dr Miroljub Vasić. To je onaj revolucionarni period u kojemu je ova komunistička organizacija, između monarho-diktature i napada fašističkog agresora, izgubila svojih sedam sekretara i uopšte pretrpjela najžešća desetkovanja.

U duhu partijskih direktiva, SKOJ je bio najaktivniji izvršilac suprotstavljanja diktaturi. Tokom ovoga perioda, koji je nedovoljno istražen, zbog ilegalnog djelovanja, SKOJ dolazi u ozbiljnu krizu, koja se naročito manifestovala 1936. godine. Krizu zatiče i Josip Broz Tito, kada dolazi u zemlju, radi konsolidovanja KPJ. On uviđa neophodnost reorganizacije SKOJ-a i daje smjernice za aktivnost ove omladinske, komunističke organizacije u nastupajućem periodu. Svoje mišljenje o daljem putu izrazio je riječima: »S K O J treba temeljito reorganizirati ne po nekom šablonu, već postepeno i po uslovima svakog pojedinog mjesta i pokrajine. Sjajna prošlost našeg SKOJ-a obavezuje sve skojevce da hrabro krenu na novi put, put približavanja i uključivanja u masovne omladinske organizacije.« Tako su data uputstva za dalji razvoj, a orijentacija je značila slivanje revolucionarne akcije SKOJ-a sa najširim omladinskim masama. U razrađivanju i primjeni ove koncepcije velike su zasluge sekretara Omladinske komisije, kasnije CK SKOJ-a Ive Lole Ribara. Iako je reorganizacija bila ometana i sprovedena u uslovima uoči II svjetskog rata, kao i poslije njegovoga izbijanja, ipak je djelovanje bilo uspješno, sve do VI zemaljske konferencije SKOJ-a, koju autor naziva »posljednja smotra mladih komunista pred sudbonosne događaje«.

S K O J 1941—1948, u periodu od nastupanja »sudbonosnih događaja« za narode i narodnosti u Jugoslaviji, do njegovoga stapanja sa Narodnom omladinom Jugoslavije, prikazao je dr Petar Kačavenda.

U tom vremenu SKOJ aktivno učestvuje u pripremi oružanog ustanka. Kroz osmišljeni akcioni program, njegova organizacija snažno djeluje u cijeloj zemlji, odnosno u svim republikama i pokrajinama. Učešće članova SKOJ-a u operativnim formacijama partizanskog ratovanja, njihov borbeni doprinos, jednako su značajni kao i akcije po gradovima. Pod okriljem SKOJ-a nastaje Ujedinjeni savez antifašističke omladine Jugoslavije (USAOJ), a moralni lik borca-skojevca evoluira do najhumanijeg čovjeka u odnosu prema sebi i prema drugima. Tokom obnove i izgradnje zemlje u prvim poslijeratnim godinama SKOJ je dao ogroman do-

prinos u pokretanju omladinske aktivnosti, a rezultat su sve radne pobjede, koje je omladina izvojevala. Na IV kongresu SKOJ-a, održanom 12. do 14. 10. 1948. godine, a na osnovu prethodne odluke V kongresa KPJ, 370.000 članova SKOJ-a integrisalo se sa članstvom Narodne omladine Jugoslavije, jer su za to sazreli objektivni uslovi. Kongresu je prisustvovao generalni sekretar KPJ Josip Broz Tito, koji je predao odlikovanje Prezidijuma Narodne skupštine — ORDEN NARODNOG HEROJA, dodijeljen SKOJ-u »za herojstvo i upornost ispoljenu u borbi protiv nenarodnih režima stare Jugoslavije, za herojstvo i samopožrtvovanje ispoljeno tokom narodnooslobodilačke borbe, za herojstvo i nesebično zalaganje u izgradnji naše zemlje«.

Omladina Bosne i Hercegovine predstavljena je detaljno u sva tri dijela monografije. U nizu svijetlih likova članova SKOJ-a ističu se i mnogi mladi iz ove Republike. (Na str. 15. prezimena Miljenka Cvitkovića i Živka Jošila pogrešno su odštampana).

Djelo o SKOJ-u u cjelini, kao i svaki pojedinačni dio, imaju naučnu jednostavnost pogodnu za sve strukture čitalaca. Ilustracije, reprodukcije dokumenata, zbog svoje autentičnosti obogaćuju ovo djelo. Zamisao, koncepcija i realizacija zaslužuju puno priznanje. Naročito zaslužuju priznanje autori, koji su u zamišljenoj kolektivnoj koncepciji postigli punu usaglašenost u prezentiranju, pa su na taj način ostvarili ukupnu hronološku sintezu istorije Saveza komunističke omladine Jugoslavije.

Katica Tadić

»ZBORNIK 4«, STUDIJE, ARHIVSKA I MEMOARSKA GRAĐA O JEVREJIMA JUGOSLAVIJE, Jevrejski istorijski muzej, Beograd 1979.

Jevrejski istorijski muzej iz Beograda od 1971. objavljuje ediciju »Zbornik« čime treba da otpočne »izdavanje celog niza naučnih studija i sistematizovane istorijske građe koja će poslužiti ne samo širem korišćenju i upoznavanju već i daljoj naučnoj obradi, odnosno pisanju opšte istorije o jugoslovenskim Jevrejima«. Prva sveska edicije odnosi se na ulogu i značaj, kulturne i druge tekovine dubrovačkih Jevreja. Drugi (1973) i treći broj (1975) sadržavali su studije i građu o učešću Jevreja u narodnooslobodilačkom ratu. Poslednji, četvrti broj »Zbornika« čini osam manjih naučno-istraživačkih radova o Jevrejima u raznim mjestima Jugoslavije, njihovom pravnom i socijalnom položaju, kao i učešću u privrednom i kulturnom razvoju sredina u kojima borave. Tri memoarska članka najviše se dotiču pitanja vezanih za Jevreje u toku drugog svjetskog rata.

Budući da je izišao u godini kada je jevrejska zajednica u Jugoslaviji slavila značajne jubileje (šezdeset godina od osnivanja Saveza jevrejskih opština i ulazak u četvrtu deceniju postojanja i djelovanja